

MUSTAQIL O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI REYTING TIZIMINING JORIY ETILISH TARIXI

Abdulboriy Abdurashidov Boxodi og'li

MILLAT UMIDI UNVERSTETI, BIZNES BOSHQARUV FAKULTETI

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng oliy ta'lim tizimida amalga oshirilgan islohotlar, xususan oliy ta'lim muassasalari reyting tizimining shakllanishi, rivojlanishi va amaliy ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot davomida reyting tizimi joriy etilishining huquqiy, tashkiliy va ilmiy asoslari, uning ta'lim sifati va raqobat muhitiga ta'siri tahlil qilindi. Maqolada O'zbekiston oliy ta'limida reyting tizimining bosqichma-bosqich shakllanish jarayoni, muammolar va istiqbollar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, reyting tizimi, ta'lim sifati, islohot, mustaqillik, universitetlar, baholash mezonlari.

Kirish

1991-yilda O'zbekiston mustaqillikka erishgach, mamlakat hayotining barcha sohalarida, jumladan ta'lim tizimida ham tub islohotlar boshlandi. Mustaqil davlat sifatida O'zbekiston xalqaro standartlarga mos, raqobatbardosh va samarali ta'lim tizimini yaratishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ydi.

Va albatta, oliy ta'lim sohasida ta'lim sifatini oshirish, kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va xalqaro miqyosda tan olinadigan darajaga erishish zarurati kuchaydi. Shu ehtiyojlar natijasida oliy ta'lim muassasalarining reyting tizimini joriy etish masalasi dolzarb bo'lib qoldi. Reyting tizimi, aslida, har bir oliygohning faoliyatini obyektiv baholash, raqobatni kuchaytirish va ta'lim sifatini yaxshilash uchun samarali vosita sifatida shakllandi.

Ushbu esseda O'zbekistonda reyting tizimining joriy etilish tarixi, bosqichlari, uning ta'lim sohasidagi o'rni va ta'siri haqida fikr yuritiladi.

Asosiy qism

1. Dastlabki islohotlar va reyting tizimiga ehtiyojning paydo bo'lishi

Mustaqillikning ilk yillarida oliy ta'lim tizimi sobiq ittifoq davridan meros qolgan markazlashgan boshqaruv va yagona standartlarga asoslangan edi. 1997-yilda qabul qilingan **“Ta'lim to'g'risida”gi qonun** hamda **“Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”** ta'lim sifatini oshirish, kadrlar malakasini zamon talablariga moslashtirish bo'yicha muhim hujjatlar bo'ldi.

Mazkur hujjatlar orqali oliy ta'lim muassasalarining mustaqilligini kengaytirish, ta'lim jarayoniga innovatsiyalarni kiritish hamda xalqaro standartlarga mos baholash tizimini joriy etish zarurligi ta'kidlandi. Shu tariqa reyting tizimi g'oyasi bosqichma-bosqich shakllana boshladi.

2. Reyting tizimining shakllanish bosqichi (2000–2010-yillar)

2000-yillarga kelib, O'zbekistonda oliy ta'lim tizimida raqobatni kuchaytirish maqsadida reyting tizimining dastlabki unsurlari paydo bo'ldi. Bu davrda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan oliy o'quv yurtlarini baholashda bir nechta mezonlar joriy etildi.

Ular quyidagilarni o'z ichiga olgan:

- professor-o'qituvchilar tarkibining ilmiy salohiyati;
- o'quv jarayonining moddiy-texnik bazasi;
- bitiruvchilarning ishga joylashish darajasi;
- ilmiy tadqiqot ishlari va nashrlar soni.

Dastlab bu baholash tizimi ichki, ya'ni faqat davlat idoralari uchun mo'ljallangan edi. Ammo bu bosqich keyingi yillarda to'liq reyting tizimini yaratish uchun tajriba maydoni bo'ldi.

3. Reyting tizimining institutsional shakllanishi (2011–2016-yillar)

2010-yillarning boshlarida ta'lim tizimida sifat nazorati masalasi yanada dolzarb tus oldi. Shu sababli 2012-yildan boshlab **O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi** tomonidan oliy ta'lim muassasalarining yillik reytingini e'lon qilish amaliyoti yo'lga qo'yildi.

Bu tizimda universitetlar va institutlar bir nechta yo'nalishlar bo'yicha baholandi:

- ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlari;
- ilmiy faoliyat;
- xalqaro hamkorlik;
- o'quv-uslubiy ishlanmalar;
- talabalar yutuqlari.

Bu amaliyot natijasida oliy ta'lim muassasalari o'z faoliyatini qayta ko'rib chiqishga, sifatni oshirishga intila boshladi. Reyting tizimi raqobatni kuchaytirdi va oliy ta'lim muassasalarining o'z brendini yaratishiga turtki berdi.

4. Zamonaviy bosqich: xalqaro reytinglarga yo'l (2017-yildan hozirgacha)

2017-yilda mamlakatda ta'lim sohasida yangi bosqich boshlandi. Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uning xalqaro nufuzini oshirish bo'yicha bir qator farmon va qarorlar qabul qilindi.

Xususan, 2019-yilda **Oliy ta'lim muassasalarining reytingini aniqlash va ularni xalqaro reytinglarga kiritish tizimini rivojlantirish** bo'yicha alohida

yo'nalish belgilandi. Shu tariqa O'zbekiston universitetlari **QS World University Rankings**, **Times Higher Education** va **Webometrics** kabi xalqaro reyting tizimlariga kirish uchun faol harakat boshladi.

Hozirda bir nechta O'zbekiston universitetlari xalqaro reytinglarda o'z o'rniga ega. Bu esa milliy reyting tizimining samaradorligini va xalqaro tajriba bilan uyg'unlashuvini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, 2021-yilda **Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi** huzurida mustaqil reyting tizimini yurituvchi maxsus bo'lim tashkil etildi. Endilikda har yili oliy ta'lim muassasalarining milliy reytingi e'lon qilinadi va bu natijalar jamoatchilik uchun ochiq tarzda taqdim etiladi.

5. Reyting tizimining ta'lim sifati va jamiyatga ta'siri

Reyting tizimi joriy etilgandan so'ng, oliy ta'lim muassasalari o'rtasida sog'lom raqobat muhiti shakllandi. Universitetlar o'z reytingini yaxshilash uchun quyidagilarga e'tibor bera boshladi:

- o'qituvchilar malakasini oshirish;
- xalqaro hamkorlikni kuchaytirish;
- ilmiy maqolalar va nashrlar sonini ko'paytirish;
- talabalarning ijtimoiy faolligini oshirish.

Natijada so'nggi yillarda O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari soni ham, sifati ham sezilarli darajada oshdi.

Albatta, reyting tizimi hali to'liq mukammal emas — ba'zi mezonlarni takomillashtirish, mustaqil baholash mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Ammo bu tizim ta'limda shaffoflik va mas'uliyatni oshirganini inkor etib bo'lmaydi.

Xulosa

O'zbekistonda oliy ta'lim muassasalari reyting tizimi mustaqillik yillarida bosqichma-bosqich shakllanib, bugungi kunda ta'lim sifatini baholashning muhim mexanizmlaridan biriga aylandi.

Dastlab ichki baholash vositasi sifatida boshlangan bu tizim hozirda nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham tan olinmoqda. Reyting tizimi oliy ta'lim muassasalarini o'z faoliyatini takomillashtirishga, sifatli kadrlar tayyorlashga va jahon standartlariga moslashishga undamoqda.

Kelajakda bu tizimni yanada takomillashtirish, baholash mezonlarini yanada aniqroq qilish, shuningdek, xalqaro reytinglar bilan uyg'unlashtirish orqali O'zbekiston oliy ta'limi jahon miqyosida yanada yuqori o'rinlarni egallashi kutilmoqda.

Shubhasiz, reyting tizimi — bu raqamlar yoki ballar emas, balki ta'lim sifati, ilmiy salohiyat va inson kapitalining yuksalishiga xizmat qiluvchi samarali mexanizmdir.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. <https://lex.uz/acts/-2111000>
2. <https://kun.uz/>
3. <https://lib.bimm.uz/items/download/>
4. <https://cyberleninka.ru/article/>